

potem ga lahko Podivjana celina argumentirano postavi na realna tla. (Zelo pozno) se je zgodilo (enako kot drugod v Vzhodni Evropi) zgolj to, da je do besede prišel tudi »zamolčani del« Slovencev. Tisti, ki so svojo usodo zvezali s premagano stranjo in oni, ki sta jih (po krivici) na to stran pahnili preganjavica ali maščevalnost zmagovalcev. Dobili so priložnost, da povedo svojo zgodbo, mi pa priložnost, da spoznamo to temno stran meseca in se sprijaznimo z njo. Če bi ostalo pri tem, bi lahko na vse skupaj gledali kot na veliko in moralno dejanje, vredno zrelega naroda, tako pa nam brezplodno, amatersko in politikantsko kupčkanje trupel kaže pot natančno tja, kamor nas vodijo naše elite – v preteklost, med zagrenjene spomine in travme izumirajočih generacij.

Vojne namreč puščajo žrtve, ustvarjajo krivice, krivice pa podžigajo maščevalnost. Po vojni je treba pokopati mrtve in živeti naprej. Pokopati pomeni pokopati in se jih spominjati, kakor se spominjamo drugih mrtvih – s svečo, šopkom, molitvijo, ne pa jih glede na politični veter in bližino volitev vedno znova vlačiti na plano in jih tako vedno znova ubijati.

A druga svetovna vojna in odnos do nje med Slovenci seveda spet nista vprašanje zgodovinopisja, ampak ponovno politike in zato nam ne more pomagati še tako dobra in nazorna knjiga.

Aleksander Žižek

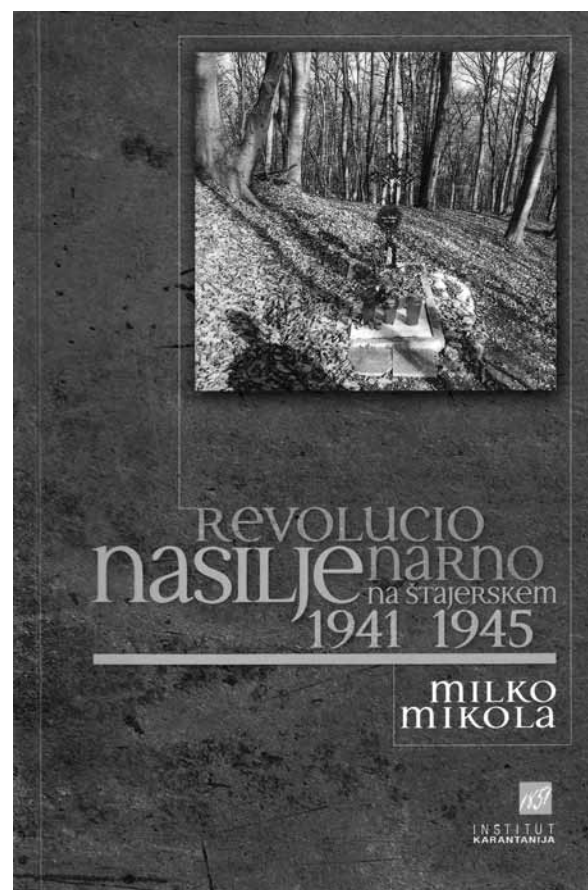
Brat brata

Mikola, Milko: *Revolucionarno nasilje na Štajerskem 1941-1945*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Ljubljana: Inštitut Karantanija, 2014. 199 strani.

Druga svetovna vojna je bila najboljšežnejši oborožen spopad v zgodovini človeštva, ki je divjal po vsem svetu kar šest let. Zahtevala je približno 60 milijonov žrtev, med katerimi je bil visok delež civilnega prebivalstva. Vojna se je na območju današnje Republike Slovenije pričela leta 1941 in je s svojo krutostjo dodobra zaznamovala življenje civilnega prebivalstva in tudi narodno zavest.

Leta 2014 je izšla študija Milka Mikole, ki predstavlja nadaljevanje študij o medvojnem revolucionarnem nasilju na Slovenskem, ki jih izdaja Študijski center za narodno spravo. Študija temelji na arhivskih dokumentih partizanskega odporiškega gibanja, partizanski literaturi in nenazadnje na ustnih virih. Avtor v knjigi okvirno prikaže posamezne oblike nasilja na Štajerskem, ki ga je med vojno nad civilnim prebivastvom izvajalo partizansko odporiško gibanje. Izraz *revolucionarno nasilje*, predstavlja nasilje, povezano z izvajanjem komunistične revolucije. Kot žrtve revolucionarnega nasilja obravnava tiste, ki so bili usmrčeni iz političnih in ideoloških razlogov, ker je oblast v njih videla nasprotnike komunistične revolucije in ne tiste žrtve, ki so bile usmrčene zaradi sodelovanja z okupatorjem.

Mikola že v predgovoru poudari, da namen te študije ni valjenje krivde za zločine na celotno partizansko odporiško gibanje, ampak je odgovornost za revolucionarno nasilje potrebno pripisati Komunistični partiji Slovenije. Ta je spretno manipulirala s patriotizmom

Slovencev za doseg svojega cilja, ki je bil izvedba revolucije in prevzem oblasti.

Študija je razdeljena na štiri poglavja, ki jih sestavljajo podpoglavja. Na koncu knjige so priloženi sezname civilnih žrtev, faksimili arhivskih dokumentov in pričevanja svojcev žrtev. Prvo poglavje kratko in jasno oriše upravne in politične razmere, v katerih so se znašli Slovenci ob prihodu okupatorja ter okupatorjeve raznarodovalne ukrepe. Nato v drugem poglavju avtor

predstavi, kdo so bili izvajalci usmrtitev in pod čigavim okriljem (partizanske enote, Varnostno-obveščevalna služba, OZNA,...) so izvajali okrutnosti. Tretje poglavje se osredotoča na vzpostavitev in poslovanje partizanskih vojaških sodišč v obravnavanem času in prostoru ter na predpise, na podlagi katerih so bila ustanovljena. V zadnjem – četrtem, poglavju pa so s konkretnimi primeri podkrepjene nekatere druge oblike revolucionarnega nasilja. Knjigo dopolnjujejo objave zanimivih arhivskih dokumentov in bogato slikovno gradivo. Veliko težo obravnavani temi dajo tudi sezname žrtev revolucionarnega nasilja, ki so ločeni glede na to ali so bili civilisti usmrčeni z ali brez sodnega postopka. Vključen je tudi seznam identificiranih žrtev »pohorske afere«.

Avtor ugotavlja, da z revolucionarnim nasiljem ni bilo prizanešeno nikomur. Pred strelom, ropom, posil-

stvom niso bili varni niti otroci, ženske in tudi partizanski borci sami ne. Žrtve so pripadale vsem družbenim slojem, od več kakor petsto usmrčenih *nasprotnikov komunistične revolucije*, je bilo le šestdesetim bilo sojeno.

V Sloveniji še vedno radi pogrevamo takšne in drugačne teme iz obravnavanega obdobja in nam tega poglavja naše zgodovine nikakor ne uspe dokončno zapreti. Kljub temu, da je večina evropskih države to že zdavnaj storila, se moramo zavedati, da so se takšne grozote dogajale tudi drugod po svetu in da Slovenija ni osamljen primer. Vsekakor je ta študija, ki je ob strokovni podlagi tudi lahka berljiva, dober korak k temu, da bolje razumemo in sprejmemo svojo zgodovino in jo »pustimo preteklosti«.

Anja Prša

Laško bere

Premišljena hiša z veliko domišljije. Zbornik ob 40-letnici rednega delovanja Knjižnice Laško. Ur. Metka Kovačič in Matej Jazbinšek. Laško: Knjižnica, 2014. 202 strani.

Po naključju je ta zbornik z manjšo zamudo izšel ob zamenjavi direktorske funkcije, ki jo je do sredine julija 2014 skoraj 40 let v sedanji Knjižnici Laško opravljala prva profesionalna knjižničarka Metka Kovačič, dalje pa jo vodi Matej Jesenšek. V uvodnih besedah je prvi pozitivno ovrednotil dosedanje delo knjižnice in na kratko predstavil tudi program nadaljnjega dela. Bivša direktorica pa je deloma na podlagi članka, objavljenega v Laškem zborniku 2007, orisala delo Knjižnice Laško v času od 1974 do 2014. Seveda je omenila tudi dve znameniti knjižnici z laškega območja. Prva je knjižnica kartuzije v Jurkloštru. Ta samostan je obstajal od začetka 13. stoletja do leta 1595. Vsaj iz zadnjih let je izpričan obstoj knjižnice, iz katere so se ohranile le tri knjige. Škoda je sicer, da se jih ni ohranilo več, z vidika knjižničarstva pa to ni pomembno, ker menihi kartuzijanskega reda sploh niso smeli imeti nikakršnega stika s svojim okoljem. Iz preteklosti pa je znana tudi baročna cerkvena knjižnica v Laškem, ki dolga desetletja ni bila dostopna, zdaj pa jo urejajo. Laška nadžupnija oz. dekanija je bila v preteklosti sila ugledna in pomembna. Imela je svoj ognjevarni arhiv in se je zato najbrž spodobilo, da je imela tudi svojo knjižnico. Slednja, razen redkih izjem, ni bila namenjena javnosti. Njen knjižni fond pa bo verjetno prej zanimiv za cerkvene in literarne zgodovinarje ter teologe, kot za

običajne krajanje. Več je znanega o delovanju Čitalnice v Laškem na prehodu iz šestdesetih v sedemdeseta leta 19. stoletja. Obiskovalci te čitalnice pa niso prihajali vanjo kot v splošno knjižnico, ampak kot v čitalnico slovenskega revijalnega tiska in slovenskih knjig. S tem so namreč kazali svojo opredelitev za slovenstvo in ga seveda tudi utrjevali v močno nemškem okolju, kakršno je bilo tedaj v laškem trgu. Prvo izposojajo knjig namenjeno širšemu krogu Laščanov in okoličanov je omogočilo »Bralno društvo za laški trg in okolico«, ki je v Laškem neprekinjeno delovalo od leta 1893 do prve svetovne vojne. Od začetka delovanja tega društva do leta 2013 je preteklo torej 120 let. Leta 1924 na Vidov dan je bila v laški osnovni šoli ustanovljena javna knjižnica, prva prava predhodnica sedanje knjižnice. Od tedaj je do leta